

अथ षोडशोऽनुवाकः ।

पञ्चदशे सूक्तवाकप्रैषोऽभिहितः । षोडशे पितृयज्ञविषया मन्त्रा उच्यन्ते । पितृयज्ञश्च सूत्रकारेण निर्दिष्टः पूर्ववत् पितृ-यज्ञ इति । स च राजसूयप्रकरणे चातुर्मास्येषु सोमाय पितृमत इत्यनुवाके व्याख्यातः । तदर्थानां मन्त्राणां दशानां प्रतीकं दर्शयति । “उशन्तस्त्वा हवामहे आनो अग्ने सुके-तुना । त्वं सोममहे भगं त्वं सोम प्रचिकितो मनीषा । त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वे त्वं सोम पितृभिः संवि-दानः । बर्हिषदः पितर आह पितृन् । अग्निष्वात्ताः पितरो-ऽग्निष्वात्ताः पितरः” इति । एतास्वृत्तु ‘उशन्तस्त्वा हवामहे’ एषा सामिधेनी । सेयं संहिताद्वितीयकाण्डे व्याख्याता । ‘आनो अग्ने’ ‘त्वं सोममहे’ इत्युभे आज्यभागयोः पुरोऽनुवाक्ये । ते च वृषा सो अंगुः पवत इत्यनुवाके व्याख्याते । सोमाय पितृमते पुरोडाशं षट्कपालं निर्व्वपतीत्यस्मिन् कर्मणि ‘त्वं सोम प्रचि-कितः’ ‘त्वया हि नः पितरः’ इत्येते पुरोऽनुवाक्ये । तत्रैव ‘त्वं सोम पितृभिः’ इति याज्या । पितृभ्यो बर्हिषद्भ्यो धाना इत्यस्मिन् कर्मणि बर्हिषदः पितर उत्यर्वाक्, आह पितृन् सुविदत्रानि-त्येते पुरोऽनुवाक्ये । ‘उपहृताः पितरः’ इत्येषा याज्या । पितृभ्यो-ऽग्निष्वात्तेभ्योऽभिवान्यायै दुग्धे मन्यमित्यत्र, ‘अग्निष्वात्ताः पित-रः’ सोम्यास इत्येषा पुरोऽनुवाक्या । ता एतास्त्वं सोम प्रचिकित इत्याद्याः सप्त संहितायामुशन्तस्वेत्यनुवाके व्याख्याताः ॥

अथ द्वितीयां पुरोऽनुवाक्यामाह । “अग्निष्वात्तानृतुमतो